

občestvo? In ali ni takle avtoritativen migljaj s prstom vendarle malo previsoko od vsakdanje zemeljske stiske?

Spominjam se dne, ko sem v družbi štirih tisočev vojakov klečal l. 1916. na nekem travniku na južnem Tirolskem. Solnce je sijalo na vinograde, zemlja je dišala v mladem, poletnem jutru, mi smo pa klečali in prejekali blagoslov, preden smo odrinili na ofenzivo. Tvorili smo ogromen štirikot, v čigar sredini sta stala ves z zlatom ovešen general in pa duhovnik s križem v roki in v prazničnem ornatu. S križem v roki nas je zaklinjal, naj izkažemo zdaj svojo zvestobo Cerkvi in cesarju, s križem v roki nas je pošiljal v klavnico. Za gorami so že grmeli topovi, smrtna grenkoba je ležala na srcih.

Tega dne sem se spomnil, ko sem prebral dr. Innitzerjev poziv. Duh obeh je isti. V avstrijski prestolnici je zopet oživel stari habsburški katoliški absolutizem, zopet je pod resnobno patetičnim dostojanstvom te, od Boga postavljene Oblasti tekla dragocena človeška kri...

Vendar pustimo politično stran te zadeve. Skoraj prav tako, če ne važnejše je hkrati dejstvo, da je dr. Innitzer s svojim ravnanjem postavil sam svoje besede, svoj „krasni“ poziv na laž. V političnem računu je šel predaleč in je storil nekaj, kar bi kot človek in kot svečenik ne smel storiti. Javno in z vsem pompom je blagoslavljal žrtve, ki so padle za Dollfussa, ter s tem molče označil nasprotno stran za krivce, katere prepušča pač Bogu, naj jih on kaznuje. In še več! Če je bil sposoben pred obličjem smrti, ob truplih žena in otrok, mrzlo in prezirajoče manifestirati svoj politični kredo, potem nima pravice, da se danes v dvajsetem stoletju, poziva na Kristov nauk. Potem je pač pahnil vse brezpravno, od gospode teptano ljudstvo od sebe!

Meni pa je treba pri vsem tem ponoviti le dvoje: Tisti štirikotnik na tirolskem travniku je tvorilo štiritisoč slovenskih vojakov; skoraj dvajset let pozneje pa se zdi, kakor bi slovenskemu ljudstvu dajal nekako uradno smer v socialnem smislu isti duh, ki je pošiljal onih štiritisoč vojakov v „slavno“ smrt.

Ferdo Kozak.

Iz naših revij

Ocvirk pod Zvonom. Ko sem v 3. št. Ljubljanskega Zvona prebiral dolgi urednikov uvodnik, se mi je pripetila čudna zadeva. Padel sem pri neveselem ritmu tega pisanja nenadoma v nekake sanje, v nekaj napol zabaven napol strašen privid, kako se je častitljivi Zvon poveznil na Ocvirka, ki je v smrtnem strahu in vendar z vsem ponosom kričal pod njim, da je to hotel, on sam, da je to zanj — kakor za Diogena sod — edino pravo in izvrstno bivališče in da ga žali, kdor mu tega ne verjame. V sanjah, pomnim, me je skrbelo samo to, kako bo mož prišel izpod zvona, in isti strah, se mi je zdelo, da navzlic vsej njegovi hrabrosti trepeta tudi v Ocvirkovem glasu, ki je ves doneč, brneč in počeno bučeč prihajal izpod svojevrstne, nekoliko neprijetne, toda zelo rezonančne strehe. Ne vem, kaj je bilo krivo, strah ali streha, toda čimdalje sem poslušal glas moža pod zvonom, tem neznosnejši mi je postajal, dokler me ni prebudil, da je prikazen nenadoma zopet izginila, kakor me je bila obšla, in da sem se znašel zopet pri Ocvirkovem članku, in sicer ravno tam, kjer pričinja svoj odgovor na Lebnov uvodnik, ki je izšel v 1. št. „Sodobnosti“, in na mojo polemiko v isti številki.

Resnično, Ocvirk dopoveduje, da je z Zvonom vse v najlepšem redu, da je pod njim resnično kakor doma in da mu vsakdo dela krivico, kdor

mu tega ne verjame in kdor ne verjame, da Zvon popolnoma vrši poslanstvo, ki mu ga je platonsko, neposredno in posredno določil Ocvirk sam. Osrednji trik njegovega dokazovanja je presukavanje pojmov: politično, dnevno politično in idejno politično. Zvon da hoče ostati idejno političen, dočim da na primer Leben zahteva od njega, naj bo dnevno političen. Ali Leben to res zahteva? Nikakor. O najmanjši stvari, ki jo Leben poudarja kot obravnavanja potrebno, namreč o „uvajanju v tujem jeziku pisanih učbenikov“ Ocvirk prizna, da ni zgolj dnevno politična; večje stvari, na primer kritika o političnem delu neke vodilne stranke ali celo vprašanje o notranji ureditvi države — in samo še na ti dve stvari je Leben v svojem članku sploh opozarjal — ti dve stvari pa sta hrabremu Ocvirku dnevno politična problema, ki da bi od njega in Zvona zahtevala, naj se udinja neki politični miselnosti“. Zakaj takoj „udinjati se“ in zakaj ne samo imeti in izpovedati neko misel o važnih rečeh narodne eksistence — to je Ocvirkova skrivnost, kakor je tudi njegova skrivnost, kako da so one malenkosti idejno politične, druga dva usodna problema pa dnevno politična.

Ko opravi Ocvirk ta svoj tako prozorni posel, se z razumljivo in prav tako naivno nejevoljo vpraša: Zakaj vendar zahteva „Sodobnost“ takega dnevno političnega pisanja ravno od Zvona? Dokler se je Zvon proglašal samo za tisto, kar je, ni nihče ničesar zahteval od njega. Ocvirk ga je proglašil za centralno slovensko revijo, je dal za Zvon težke obljube, zato ima zdaj tudi čisto drugačne dolžnosti v našem življenju.

Iz zelo razumljivih in zopet nerazumljivih razlogov si Ocvirk tudi še vedno ni na jasnem glede predlanske krize pri Zvonu. Zanj je najbolje tako, četudi bi bilo pri resnem človeku in pri vestnem literarnem delavcu, ki se dogovarja o neki funkciji, pri kateri bi mogel sumiti, da bi eventualno lahko prišla v nevarnost njegova literarna čast, — bi bilo, pravim, pričakovati prvič, da se bo o spornih rečeh najprej prepričal po vseh dostopnih „pismih in zapiskih“, drugič pa, da ne bo brez prave poučenosti govoril o stvareh, kakršen je na primer tisti naš sestanek s Tiskovno zadrugo in tremi „jutrovs-kimi“ voditelji, ki je bil navzile Ocvirkovemu zanikanju sklican nalašč zaradi Zvona, kakor se je tudi usoda revije, oziroma našega sodelovanja dejansko odločila pred tistim, takrat navzočim forumom, ki mu je naposled podrejena tako Tiskovna zadruga, kakor tudi Zvon s svojim urednikom vred. (Borkov preklic, o katerem pravi Ocvirk, da ga je Leben prezrl, spričo vsega tega res ni vreden pozornosti. Če bi bila resnica na strani preklica, bi bila zoper prve Borkove trditve protestirala Tiskovna zadruga sama, ki se pa ni zgenila, marveč je pritisnila na Borka šele na ultimativno zahtevo urednika Ocvirka.) Toda Ocvirku je udobneje ne verjeti v vsa ta dejstva in mu je tudi udobneje ne raziskavati vse te zgodovine, sicer bi na svojem mestu moral imeti nekoliko težjo vest, nego pravi, da jo ima. Potem bi se namreč določno zavedel svojega položaja — pod Zvonom.

In le, kdor je v vsem tem ravnal tako, kakor je ravnal Ocvirk, lahko tudi s popolnoma mirno vestjo pošilja v javnost povsem brezvestna namigavanja, kakršno je njegova „legenda o politični neodvisni „Sodobnosti“. Kakšna legenda. g. Ocvirk? Kaj veste vi o naši politični odvisnosti? Pri vaši časti in dostojnosti — na dan z besedo!

Po vsem tem se tudi ni čuditi, da je na moj poziv, naj vendar izpolni obljubo, ki jo je dal v vabilu na naročbo, in da naj razkrije neko ne preveč

skrito „slepomišenje z najsvetejšimi narodnimi vrednotami“, ki se dogaja v Slovencih, — da je na ta moj poziv odgovoril s tremi vprašanji, ki z onim pozivom nimajo nobene zveze in celo s protipozivom, naj dokažem, „da so za „stapljanje“ razni odlični sodruđniki Ljubljanskega Zvona, ki so že ob raznih prilikah javno pokazali, da se tudi politikov ne bojijo“, — kakor da sem z ljudmi, o katerih sem dejal, da brezvestno slepomišijo z narodnimi vrednotami, kedaj menil te „odlične sodruđnike Ljubljanskega Zvona. Strmé se vprašujem, ali je to resnična zaslepljenost ali zopet kovaren izmik? Prav, bodi, da je zaslepljenost. Potem izdam Ocvirku še to skrivnost, da ljudi, ki jih imam in ki sem jih imel v mislih, ni iskati med njegovimi sodruđniki, vsaj ne med sodruđniki v pravem pomenu besede. Več mu ne povem.

Ali bo Ocvirk zdaj v čemerkoli spregledal? Pod Zvonom mora biti tema in ker je tema, ki mora biti, vendarle strašna, kriči Ocvirk še bolj in nas, ki nismo prav nič krivi te njegove reve, celo psuje: z žurnalistiko, z klavernostjo, z ono legendo, z demagogijo in celo z uradniškim koristolovstvom! Toda v takem položaju bi kričal še marsikdo drugi. Kdor ne veruješ, zlezi pod zvon. Z druge strani pa je mož kakor v trdnjavi, skoraj neranljiv je, bolj kot če bi imel najtršo slonjo kožo. Ne prideš mu zlepa do živega. A lahko se lepega dne prične dušiti. Saj je skoraj pokopan — pod Zvonom. Za nas je vsekakor. Opravili smo ž njim, pa naj poslej uganja še tak trušč pod svojo čudovito streho.

Josip Vidmar.

Kritika

Anton Ocvirk: Razgovori. Slovenske poti IX./X. Založila Tiskovna za-druđa v Ljubljani. 1953. Str. 172.

Navzlic Cankarjevim „Obiskom“ in Lefèvrovim „Une heure avec“ je in ostane interview problematična in polutanska literarna oblika, ki je nastala po križanju žurnalnega informativnega članka s klasičnim dialogom. Od pisca je kajpada odvisno, koliko žurnalizma ostane v takem sestavku, toda nekaj slučajnega, za trenotek namenjenega, ne do kraja premozganega in zgolj informativnega tiči že v naravi oblike same, tako da ne more nikdar docela zatajiti svojega pravega značaja, ki je bežnost, hlastnost, impresivna površnost.

Anton Ocvirk je v „Razgovore“ uvrstil sedem interviewov. V treh od njih nam predstavlja znane francoske pisce: Gidea, Duhamela in Mauroisa; trije so posvečeni Rusom, in sicer mislecema Šestovu in Berdjajevu ter pisatelju Remizovu; sedmi velja Ocvirkovemu profesorju za primerjalno literarno zgodovino Hazardu. Da bi dal svojim razgovorom več tehtnosti, je k vsakemu napisal informativen uvod s pregledom o delu obravnavanih pisateljev ali mislecev.

„Svoj pravi vir imajo... ti razgovori predvsem v osebnosti sami, v njeni idejni in človeški svojstvenosti, izhajajo pa tudi iz mojih najosebnejših doživetij in doumetij njenega dela in miselnosti...“, opredeljuje Ocvirk v splošnem uvodu h knjigi vzrok, smisel in namen svojih interviewov, o katerih nekoliko kesneje še pristavlja, da vendar niso nikake do dna zaključene celote miselnih svetov nekaterih znamenitih mož, ampak le obrisi, le odlomki iz njihovega bogatega duševnega življenja“.

Tega pristavka ne omenjam morda zaradi tega, ker bi hotel poudariti, kako Ocvirk v naprej omejuje pomembnost teh razgovorov, kar je itak